

Ảnh Hưởng Sử trong Văn và Nhạc

Trần Văn Thu

Anh Chị Em thân mến,

Tôi xin các Anh Chị Em quên mọi ưu tư trong nửa giờ và xem bài giải trí của tôi để vui vẻ thu lại bình tĩnh mà toan tính chuyện tới.

Trước hết tôi mời Anh Chị Em thưởng thức bản nhạc tuyệt tác đính kèm của Chopin của hai bạn đàn Anh đã gởi cho tôi trước khi tôi đi "tu" trên núi trong 3 tuần lễ tháng 10/2013 vừa qua.

Tu bất thành chánh quả, nay tôi phải "hạ san" trở về thế gian để hoà mình trong xã hội.

Vài đoạn trong bài này có thể làm phật lòng mấy Chị. Xin mấy Chị thứ lỗi. Nếu tôi cắt bỏ thì bài này mất hết ý nghĩa. Tôi có nhờ bạn đàn anh Công Chánh ĐHHứa của tôi truy tìm tài liệu trên mạng cho tôi viết vì tôi đã quên những gì đã biết từ năm thứ ba/thứ tư trung học lúc tôi 13-14 tuổi, hơn 60 năm trước.

Nghe nhạc xong,, tôi đề nghị Anh Chị Em "quảng gánh lo đi" trong 20 phút trong cuộc đời tranh đấu cho gia đình và xã hội, hãy quên thơ của Hồ Xuân Hương, Hàn Mặc Tử ... mà nhiều bạn bè chúng ta rất mê thích và cùng tôi chia sẻ ý nghĩ "giải trí tào lao" của tôi về :

"Ảnh hưởng của Sử trên văn, thơ và nhạc của Pháp và Âu Châu trong thời lãng mạn thế kỷ 19".

Tuy chữ "tôi" rất xấu, tôi tẻ, song tôi thấy có khi cũng đáng kể lại.

Tôi viết "quảng gánh lo đi" theo lời suy luận của một Vị đàn anh đã quá cố của chúng ta có tiếng một thời: Cụ Nguyễn Hiến Lê, công chánh không sống ngoài Bắc mà vô Nam để đào nhiều kinh dẫn thủy nhập điền làm cho bao nhiêu ruộng lúa phì nhiêu. Tuy nhiên, trong giới điền chủ có ai biết tên Ông ? Ông không quan niệm cuộc sống chỉ có thế, Ông viết một bộ "Tủ sách học làm người", tìm cái tinh hoa của nhơn loại, le parfum de l'humanité, để con người cùng xã hội đồng phát triển. Thời ấy, Pháp thuộc, Ông thiên tả. Tôi nhận thấy rằng, trong cuối cuộc đời, Ông hoàn toàn đổi ý khi Ông viết tại nước Việt "Lịch Sử Nước Tàu", đầy đủ nhất trong các tủ sách Việt.

Ngoài ra, tổ tiên ta cũng có dạy nền tảng xã hội ta dựa trên "Kinh, Nghĩa, Lễ, Nhạc".

Bản nhạc của Chopin, Chopin 1810-1849, mà các Anh Chị Em vừa nghe là do một ban nhạc đại hoà tấu biểu diễn thật là xuất sắc, sang trọng, quý phái. Khởi thủy, Chopin viết một sonate cho đờn dương cầm tả "thất tình", hỷ, nộ, ái, ố, ai, bi và xả, ganh tỵ, tôi viết theo một anh nhạc sĩ VN từ Pháp qua VN giải thích sau phim mà tôi sẽ kể trong đoạn sau. Trong sonate đó có một đoạn để đời và có tên "Tristesse de Chopin" mà ban nhạc sắp xếp lại thành đại hoà tấu.

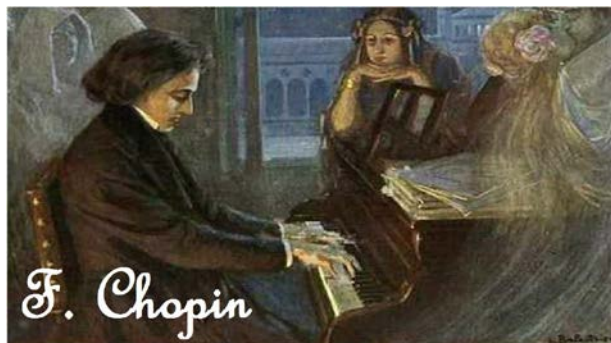
Khoảng năm 1947-50, tôi có xem 1 phim mà tôi quên tên và trong đó có một bài hát nhạc Chopin:

*"L'ombre s'enfuit, adieu beau rêve, où les baisers s'offraient comme des fleurs,
La nuit fut brève.
Hélas, pourquoi sitôt fermer nos coeurs, à l'appel du bonheur ...
Et tu n'es plus, malgré tous nos désirs, qu'un souvenir,
Si l'amour n'est que mensonge, faut-il donc que l'on se quitte
Que m'importe à moi l'envol du temps
Sache pourtant, que toujours quand même
Cher amour je t'aime, éperdument, éperdument".*

Mà ai đó, thời bấy giờ, dịch ra tiếng Việt rất đúng ý nghĩa :

*"Ôi buồn mà chi, luyện tiếc làm chi
Để cho sầu khổ nhắc ta những ngày vui qua
Phước ấy xa rồi ...
Ước gì tình ta mãi mãi không phai ..."*

Anh Chị Em nào biết bản hát đó, xin vui lòng chuyển cho tôi, đa tạ trước.

Nghe nhạc Chopin, muốn yêu thích hơn, thì phải tìm đọc biết đời Chopin trong sử ký mà tôi đã sai mê hồi 13-14 tuổi, năm thứ 3-4 trung học sau khi xem phim và đọc sách. Sách thường chỉ viết cha Chopin là giáo sư Pháp Văn ở Ba Lan. Cưới cô học trò giòng quý tộc đẻ ra hai chị em Chopin. Ít sách khác viết thêm cha Chopin là người Pháp. Ở vùng Bretagne bây giờ còn nhiều gia đình tên Chopin. Sau đó, Ông vô quốc tịch Ba Lan. Chopin sang nước Áo biểu diễn dương cầm thì Nga Hoàng chiếm Ba Lan. Chopin rành tiếng Pháp nên sang “phụ quốc” Pháp tỵ nạn. Gặp bạn thân Hung Gia Lợi là nhạc sĩ Liszt, 1811-1886, nhằm lúc Liszt muốn bỏ vợ là đại văn hào nam tước George Sand, để có vợ khác, đã có chồng, trẻ, đẹp, giàu hơn và cũng quý phái, rồi kéo nhau qua Thụy Sĩ sống.

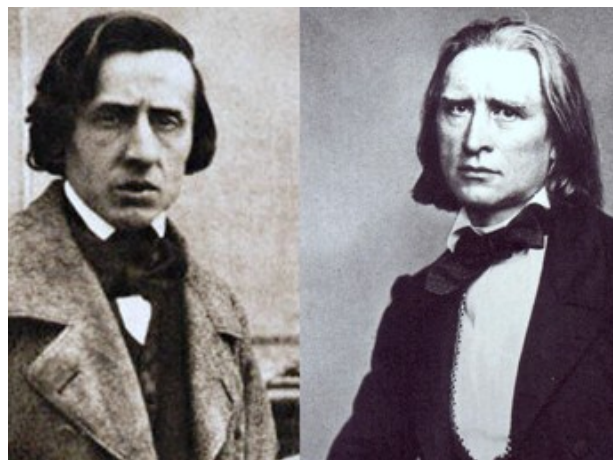
Tôi viết "nam tước" vì rút trong bảng so sánh Pháp-Việt "prince, duc, marquis, comte, baron = công, hầu, bá, tử, nam".

Liszt giới thiệu hai người và Chopin trong lúc nghèo khổ đành nạp thân cho George Sand nuôi nấng và xử dụng.

George Sand, giàu có, có gần mười ông chồng và giữ nuôi tất cả con.

Tôi xem phim và đọc sách.

Trong một dạ tiệc, Liszt đến đờn dương cầm và đánh một bản mới sáng tác của Chopin, một cách siêu đẳng, với 10 ngón tay điêu luyện. Xong, có tiếng vỗ tay khen vang lên. Tuy nhiên, có một khách muốn Chopin đánh lại bản ấy theo lối du dương tình cảm sâu xa của Chopin. Chopin trả lời chỉ đánh bản ấy nếu đèn tắt đen phòng. Ai nấy đồng ý, Liszt ra ngồi ghế xa, Chopin đến ngồi trước đờn, George Sand tắt đèn. Nhạc trôi lên buồn thiết tha. Xong, ai nấy vỗ tay hoan hô Chopin. Nhưng, George Sand thấp đèn liền, mọi người chung hứng thấy Liszt ngồi trước dương cầm còn Chopin ngồi rất xa. Tôi rất tiếc, lúc ấy xem phim mà không biết bản đờn đó là gì, tôi còn quá trẻ.

Trước Liszt, George Sand có chồng là đại thi sĩ Musset. Musset để lại một bài thơ mà có vài câu tôi vẫn ghi mãi trong lòng đến ngày nay:

*«Je me dis seulement, à cette heure, en ce lieu,
Un jour, je fus aimé, j`aimais, elle était belle.
J`enfouis ce trésor dans mon âme immortelle,
Et je l`emporte à Dieu.»*

Cho nên, đổi ý lại bài thơ đó, tôi có bài thơ Việt:

*“Em là đoá hoa,
Hoa biết nói, hoa biết cười,
Mắt hoa đen thắm, dáng người khoan thai.
Càng nhìn, càng đắm, càng sai,*

Càng thêm mơ mộng đêm ngày nhớ hoa.”

Trong thời gian tôi “đi tu”, tháng 10 2013, vừa qua trên núi, tôi nhờ bạn đàn anh ĐHHứa tìm lại tử thơ cho tôi. Tử thơ này có thiết 100/100 và có thể tìm trên mạng, như trong một bài thơ mà một Chị Lớn trong chúng tôi gửi cho tôi năm 2009 có câu :

“Văn chương thi phú còn ghi nhắc đời”.

Sau một buổi tiệc mới gặp gỡ lần đầu tiên liền phải lòng nhau, George Sand chuyển cho Musset một lá thư mà chỉ chuyên gia mới hiểu nổi, nên chúng tôi sắp xếp lại. Anh Chị Em chỉ cần đọc những hàng xích qua trái nghiêng và bỏ những hàng xích qua mặt thẳng đứng :

*“Je suis émue de vous dire que j’ai
bien compris l’autre soir que vous aviez
toujours une envie folle de me faire
danser . Je garde le souvenir de votre
baiser et je voudrais bien que ce soit*

4

*une preuve que je puisse être aimée
par vous.*

*Je suis prête à vous montrer mon
affection toute désintéressée et sans cal-
cul, si vous voulez me voir aussi
vous dévoiler sans artifice mon âme
toute nue. Venez me faire une visite.*

*Nous causerons en amis, franchement.
Je vous prouverai que je suis la femme
sincère, capable de vous offrir l’affection
la plus profonde comme la plus étroite
en amitié, en un mot, la meilleure preuve
que vous puissiez rêver, puisque votre
âme est libre. Pensez que la solitude où
j’ha-*

*bite est bien longue, bien dure et souvent
difficile,*

*Ainsi, en y songeant, j’ai l’âme grosse.
Accourez donc vite et venez me la
faire oublier par l’amour où je veux me
mettre”.*

Musset trả lời lại như sau, Anh Chị Em chỉ đọc chữ đầu của mỗi câu thơ mà thôi :

*“Quand je me mets à vos pieds un éternel
hommage,*

Voulez-vous qu’un instant je change de virage?

Vous avez capturé les sentiments d’un Coeur

Que, pour vous adorer, forma le Créateur,

Je vous chéris, amour, et ma plume en délire,

Couche sur le papier ce que je n’ose dire.

Avec soin, de mes vers, lisez les premiers mots:

*Vous saurez quel remède apporter à mes
maux.”*

Và George Sand trả lời, xin Anh Chị Em vẫn đọc chữ đầu câu thơ mà thôi :

*“Cette insigne faveur que votre Coeur réclame,
Nuit à ma renommée et répugne à mon âme”.*

Thời lãng mạn, Pháp/Âu Châu, có một thi sĩ khác đại tài mà tôi quên tên, Vigny ?, viết một bài xuất sắc mà thầy chúng tôi giảng dạy và bắt học thuộc lòng: La Chanson de Roland. Roland là anh hùng và là cháu của Vua Đức-Pháp Charlemagne :

*“J’aime le son du cor, le soir, au fond des bois,
Soit qu’il chante les pleurs de la biche aux
abois,*

*Ou l’adieu d’un chasseur que l’écho faible
accueille,*

*Et que le vent du Nord porte de feuilles en
feuilles.*

Que de fois, seul, à minuit demeuré,

J’ai souri de l’entendre, et plus souvent pleuré,

Car, je croyais ouïr de ces bruits prophétiques,

Qui précédaient la mort des paladins antiques.

Bạn học lớp tôi khó trả bài theo đúng giọng thơ hùng hồn, và toàn là hạng tếu nên viết lại :

“J’aime le poids de ton corps, le soir, au fond de mon lit,

Soit qu’il”

Và họ ngâm lên một cách hùng hồn. Và chúng tôi phổ biến sang các lớp học khác cùng các trường trung học khác, kể cả nữ

Sẵn dịp tôi nhờ các Anh Chị Em nào có biết bản tiếng Việt “Buồn Chopin” , tôi lại nhờ thêm Anh Chị Em biết thì tìm cho tôi bản “Ngày ấy xa nhau bên bờ ...” nhạc của Johann Strauss cha mà tôi kể sau đây.

Tôi xin trở về nước Áo mà Chopin đã bỏ để trở về “phụ quốc” Pháp, và cá nhân tôi rất khâm phục văn minh Autriche-Hongrie-Tchécoslovaquie thời bấy giờ, vì chính dân Hongrie, Tchèque và Slovaquie tự chọn làm tôi nước Áo hơn là làm tớ nước Nga. Khi Napoléon 1 Pháp thua giặc ở Đông Âu bỏ chạy, lính Pháp mất tiếp liệu biến thành du đảng cướp bóc. Trong một khách sạn nghèo có biểu diễn âm nhạc, lính Pháp giết hết mấy anh nhạc sĩ để cướp tiền, song họ bỏ quên lại một cây đàn vĩ cầm mà họ không biết là vô giá. Trong khách sạn, có một anh bồi trẻ dọn dẹp, anh này lượm vĩ cầm và tự tạo để thành một nhạc sĩ xuất chúng, trước khi anh học đọc chữ và solfège.

Anh đó là Johann Strauss cha, 1804-1849. Anh có vợ lớn là cô bồi phòng khách sạn. Lần hồi, tiếng tăm anh lừng lẫy nhờ sáng tác valse vui vẻ trẻ trung hơn nhạc cổ điển Mozart. Do đó, Vua Áo cử anh làm đại sứ lưu động truyền bá âm nhạc Áo sang Tây Âu và từ đó anh có rất nhiều ... vợ lẽ, toàn quý tộc. Trước Johann Strauss cha, cũng có valse trong nhạc cổ điển, nhưng valse của anh toàn là nhạc “hậu chiến” vui vẻ, yêu đời hơn là nghiêm chỉnh của nhạc cổ điển.

Cũng trong thời 4 năm đầu trung học 1947-51, tôi có xem một phim về chiến tranh Nam-Bắc Huê Kỳ. Một cô Bắc vào Nam gặp và yêu một anh sĩ quan miền Nam. Khi chia tay, cô về Bắc, anh ở lại Nam, hai người nhảy một bản valse vui vẻ đại hoà tấu của Johann Strauss.

Chiến tranh Bắc-Nam bùng nổ. Êm giấc, Cô trở lại miền Nam để tìm người yêu thì cuộc chiến đã biến anh thành người thiên cổ. Cô cất lên tiếng hát náo nùng theo nhạc mà ngày xưa hai người khiêu vũ trên chiếc tàu, nhưng lần này chỉ có một cây đàn trung cầm, violoncelle :

Johann Strauss

*“One day, when we were young
One wonderful morning in may,
You told me, you loved me
When we were young, one day
....
And helped me closed to your heart,
You cried then, you laughed then,
And came the time to part.
When sons of Spring were sung
And music was ever so gay
...
Remember, you loved me,
When we were young, one day”*

Có người dịch, vừa đúng ý nghĩa của bài hát lẫn ý nghĩa của cuốn phim :

*“Ngày ấy chia tay bên bờ
Con thuyền đưa em về chốn xa xăm,
Còn nhớ khi xưa, đôi ta thề, nguyện
Cùng chung mãi sống bên nhau.*

Đàn vĩ cầm, violon và alto, tượng trưng cho thông minh của trí óc, đàn trung cầm, violoncelle, tượng trưng cho tình thương của

trái tim và đờn đại cầm, contre basse, tượng trưng cho tâm hồn.

Rất tiếc, tôi đã quên bài hát quý giá này, Anh Chị Em nào có biết thì vui lòng chuyển đến tôi.

Khi tôi bắt đầu hành nghề nuôi sồng năm 1963, thì bài dịch này biến mất và một bài hát khác “tuổi trẻ thanh xuân” của nhạc sĩ Phạm Duy ra đời, hoàn toàn sai ý nghĩa bài hát gốc lẫn ý nghĩa cuốn phim quý giá và không ai nhắc lại cuốn phim chiến tranh Bắc-Nam Huê Kỳ này.

Trong những năm 1947-50, tôi vừa ở tiểu học tỉnh ra trung học Sài Gòn và tôi được học hỏi nhiều việc đời, lúc đó văn hoá Pháp còn rất mạnh. Sau đó, văn hoá này không còn sung túc nữa. Và lại, vì học hành gặp khó khăn, tôi bỏ hết chuyện vui để “rượt đuổi theo” thi cử. Tôi kể chuyện xưa hơn 60 năm, có nhiều điểm sai lầm, xin Anh Chị Em thứ lỗi.

Bài học quý giá cuối cùng mà tôi rút được của Vị đàn anh quá cố trong Công Chánh chúng tôi Nguyễn Hiến Lê trong tủ sách “Học làm người” : “Tình Thương” là xi măng gắn kết xã hội, trong đó tình thương đầu là “nam-nữ”.

Tôi viết để Anh Chị Em cùng với tôi thấy ảnh hưởng của Sử trên văn thơ và Nhạc, và tôi hồi nhớ tiếc lại “ôi thời oanh liệt nay còn đâu nữa”. Thời ấy, học trò chúng tôi đứng hạng 3 sau nhứt quý nhì ma thứ ba là ...Thơ đã cạn, tôi mời Anh Chị Em trở lại cuộc sống cực khổ hàng ngày.

Trần Văn Thu

VÀO ĐỘNG HOA VÀNG NHẬT THƠ

Thơ: Phạm Thiên Thu

Chọn lựa & lắp ghép: Lê Phương Nguyên

Tường xưa có kẻ lên lầu,
Ngày xuân gieo nhẹ trái cầu gấm hoa....
Đường dài xao xác chim ca,
Sương khuya: Pháp Bảo, Trăng tà: Vô Môn.

Đợi ai trắng giải, hoa buồn,
Thôi thì thôi nhé, đoạn trường thế thôi;
Theo chân chim gặp mây trời,
Gối trắng đánh giấc bên đồi Dạ Lan.

Mùa xuân nhật lá trên ngàn,
Áo em bay dải tơ vàng thiết tha,
Vườn chùa có nụ hàm ca
Nhã Lan loáng thoáng tiếng gà sớm mai.

Tình cờ như núi gặp mây,
Nhớ người tiền kiếp cỏ cây hương trời...
Thôi thì em chẳng yêu tôi,
“Thôi thì xuống tóc lên đồi tìm Sư”....

Ghi chú: Tôi đọc ĐỘNG HOA VÀNG của anh Phạm Thiên Thu, tôi có ý nghĩ lấy những câu thơ trong tập này lắp ghép thành 1 bài thơ ngắn...cũng có ý nghĩa riêng của nó. như là một cách thưởng thức thơ.

Lưu ý: Câu cuối cùng tôi “đánh du kích” đưa vào chứ không phải thơ của anh Thu.

" Dẫu đời có mấy đa đoan,

Thì ta vào ĐỘNG HOA VÀNG nhật thơ..."

LPN